

7. Učitelji in pripravljenost za poučevanje

Učitelji se kot vsi strokovnjaki izobražujejo in izpopolnjujejo vse življenje. Tako je za poznavanje odnosa med izobrazbo učiteljev in dosežkom otrok, ki jih ti učitelji poučujejo, pomembno, kaj so učitelji študirali, kakšno izobrazbo so dosegli, koliko let že poučujejo, kako so zadovoljni s svojim poklicem.

Formalna izobrazba in strokovno izpopolnjevanje

V *Tabeli 7.1* je navedena formalna izobrazba učiteljev, ki poučujejo branje.

V Sloveniji 1 % četrtošolcev poučujejo učitelji, ki imajo končan podiplomski študij; 57 % otrok poučujejo učitelji, ki imajo univerzitetno diplomo (vendar ne podiplomske), 42 % pa učiteljice in učitelji, ki imajo višjo šolo; takih, ki bi imeli samo srednjo šolo, v Sloveniji ni.

Čeprav se je primerjanju in opisovanju stopenj študija med potekom raziskave PIRLS in priprave tega poročila namenjala veliko pozornosti, so mnoge dileme ostale nerazrešene. Predvsem bolonjske stopnje povzročajo veliko zmede. V nekaterih državah ima izredno veliko učiteljev končan podiplomski študij, na primer v Avstraliji 64 % otrok poučujejo učitelji, ki imajo podiplomsko izobrazbo, v Bolgariji 67 %, v Franciji in Gruziji 75 %, na Poljskem in Slovaškem celo 96 % oziroma 99 %. Za natančnejše primerjave je smiselno prebrati poglavja o posameznih državah, njihovih sistemih izobraževanja, izobraževanju učiteljev in drugem v dveh volumnih Enciklopedije PIRLS 2011 (Mullis et al., 2012).

V Maroku 60 % učencev poučujejo učitelji, ki imajo samo srednješolsko izobrazbo, v Romuniji pa taki učitelji poučujejo 34 % otrok.

Učitelje smo vprašali tudi: »Koliko ste med svojim formalnim izobraževanjem in/ali usposabljanjem študirali naslednja področja?«

Med področji so bila naštetna naslednja:

- a) slovenski jezik (oziroma jezik testa),
- b) pedagogiko/poučevanje branja,
- c) psihologijo,
- d) težave pri branju,
- e) teorijo branja,
- f) specialno pedagogiko,
- g) tuji jezik,
- h) metode preverjanja branja.

Odgovori pa so bili lahko: sploh ne, samo pregled ali uvod v področje, poudarjeno področje.

Slovenščina je bila posebej poudarjeno področje študija za učitelje, ki poučujejo 83 % učencev; ti so dosegli na testu bralne pismenosti PIRLS 530 točk. Enako število točk so dosegli tudi učenci, katerih učitelji so dejali, da slovenščina ni bila posebej poudarjen del njihovega študija.

Pedagogika oziroma poučevanje branja je bilo posebej poudarjeno področje študija za učitelje 50 % učencev, ti so dosegli na testu bralne pismenosti PIRLS 532 točk; 529 točk so dosegli učenci, katerih učitelji so dejali, da pedagogika/poučevanje branja ni bilo posebej poudarjen del njihovega študija.

Pri študiju teorije branja je podobno. Teorija branja je bila posebej poudarjeno področje študija za učitelje 27 % učencev, ti so dosegli na testu bralne pismenosti PIRLS 534 točk; 529 točk so dosegli učenci, katerih učitelji so dejali, da teorija branja ni bila posebej poudarjen del njihovega študija.

Jezik je bil posebej poudarjeno področje študija za 72 % učencev v PIRLS državah. Najvišji odstotek je v Bolgariji (97 % učencev), na Hrvaškem, v Romuniji in Združenih arabskih emiratih (90 %), v Gruziji (92 %) in na Slovaškem (93 %).

Podatki o tem, za kolikšen delež učencev in koliko poudarjen del študija njihovih učiteljev je bil študij jezika, pedagogike/poučevanja branja in teorije branja, skupaj z dosežki učencev, so predstavljeni v *Tabeli 7.2*.

Kaj pa izkušnost učiteljev? Koliko ta prispeva k dobri opismenjenosti otrok?

V *Tabeli 7.3* so predstavljeni odstotki učencev, ki jih poučujejo učitelji z določenimi leti delovnih izkušenj, in to skupaj z dosežki za vse države.

V Sloveniji 57 % učencev poučujejo učitelji, ki poučujejo 20 let ali več, bralni dosežek teh učencev je 532; 27 % učencev poučujejo učitelji, ki poučujejo med 10 in 20 leti, tudi ti učenci so dosegli 532 točk; 10 % učencev poučujejo učitelji, ki so v razredu 5–10 let, dosežek otrok je 517. Le 6 % otrok poučujejo učitelji, ki učijo manj kot 5 let, dosežek učencev pa je 523 točk. Statistične napake pri obeh skupinah mlajših učiteljev so velike, zato brez nadaljnjih analiz ne moremo reči, koliko so bralni dosežki in izkušnje učiteljev povezani.

Učitelje smo vprašali: »Koliko ur ste se v preteklih dveh letih posvetili strokovnemu izpopolnjevanju na delavnicah in seminarjih, ki so se neposredno ukvarjali z branjem ali poučevanjem branja (npr. teorijo branja, metodami poučevanja)?

V Sloveniji so se 16 ur ali več izpopolnjevali učitelji 16 % učencev, učenci so dosegli 530 točk. Učitelji 66 % učencev, ki so se izpopolnjevali nekaj ur, vendar manj kot 16, so učenci dosegli 529 točk, 18 % učencev, katerih učitelji se sploh niso izpopolnjevali, pa je doseglo 534 točk.

Učitelje smo tudi vprašali, kako pogosto berejo otroško literaturo za lasten profesionalen razvoj. V Sloveniji je učencev, katerih učitelji tako literaturo berejo vsaj enkrat mesečno, 83 %.

V povprečju za vse države velja, da število ur izpopolnjevanja, povezanega z branjem, ni povezano z bralnim dosežkom učencev, ki jih poučujejo.

Podatki o strokovnem izpopolnjevanju učiteljev, dosežkih učencev in odstotkih učencev, katerih učitelji za lastni profesionalni razvoj vsaj enkrat mesečno berejo otroško literaturo, so zapisani v *Tabeli 7.4*.

Zadovoljstvo učiteljev v poklicu

Ali so učitelji zadovoljni s svojim poklicem in kakšna povezava je med njihovim zadovoljstvom in bralnim dosežkom učencev?

Učitelje smo vprašali: »V kolikšni meri se strinjate z naslednjimi trditvami?« Trditve pa so bile:

- a) Zadovoljna/zadovoljen sem z učiteljskim poklicem.
- b) Zadovoljen/zadovoljna sem z delom na tej šoli.
- c) Ko sem pričel/-a poučevati, sem imel/-a več zanosa, kot ga imam sedaj.
- d) Kot učiteljica/učitelj opravljam pomembno delo.
- e) Učiteljski poklic nameravam opravljati do konca delovne dobe.
- g) Delo učitelja me frustrira.

Stopnje strinjanja oziroma nestrinjanja pa so bile: zelo se strinjam, strinjam se, ne strinjam se, sploh se ne strinjam.

Rezultati po nekaterih postavkah kažejo:

zelo se strinjajo, da so zadovoljni z učiteljskim poklicem, učitelji 49 % otrok; *zelo se strinjajo*, da so zadovoljni z delom prav na svoji šoli, učitelji 36 % otrok, učenci teh učiteljev imajo tudi najboljši bralni rezultat v primerjavi z ostalimi kategorijami. 1,4 % učencev, ki jih poučujejo učitelji, ki jih delo učitelja zelo frustrira, so dosegli le 517 točk. Ali je frustracija posledica slabih dosežkov ali so slabi dosežki posledica nezadovoljstva učiteljev, iz teh podatkov ne moremo ugotoviti. Glede na to, da le 8 % razlik med bralnimi dosežki učencev lahko pripišemo šoli, se bolj nagibamo k prvi možnosti.

Učenci so bili glede na odgovore učiteljev na 6 trditev razvrščeni na *Lestvico zadovoljstva učiteljev s svojim poklicem*. Učenci v kategoriji *zadovoljni* učitelji imajo na lestvici vsaj 10,0 točk, kar pomeni, da so se njihovi učitelji *zelo strinjali* s 3 postavkami od 6 in *strinjali* s 3 postavkami. Učenci v kategoriji *ostalo* imajo največ 6,5 točk na lestvici, kar pomeni, da so njihovi učitelji odgovorili, da se *ne strinjajo* s 3 postavkami in *strinjajo* s 3 postavkami. Vsi ostali učenci so v kategoriji *še kar zadovoljni*.

V Sloveniji je 44 % učencev v kategoriji *zadovoljni*, njihova bralni dosežek je 531 točk, 53 % jih je v kategoriji *še kar zadovoljni*, dosegli so 529 točk, 3 % pa so v kategoriji *ostalo*, dosegli so 535 točk.

Najbolj zadovoljni so učitelji v Kolumbiji, kar 90 % učencev jih je v kategoriji *zadovoljni*. Sledijo Indonezija (89 %), Hrvaška (83 %), Gruzija, Španija in tako naprej. Najmanj učencev poučujejo *zadovoljni* učitelji na Tajvanu (31 % učencev), na Švedskem (29 %) in v Franciji (25 %). Povezave med zadovoljstvom učiteljem in učnim uspehom učencev so mešane, ponekod pozitivne, ponekod negativne, večinoma pa jih ni.

Podatki o zadovoljstvu oziroma nezadovoljstvu učiteljev so navedeni v *Tabeli 7.5*.